

MidiEdit version 5.00 – med export til LilyPond og ABC

Sådan kommer der noder på arket

Har MidiEdit allerede været i brug, søger MidiEdit at åbne den senest gemte fil. Men ellers åbner MidiEdit op med et tomt nodeblad, klar til indtastning af noder. En blå pil viser, hvor indsætningspunktet er for den ny node, og boxen for neden til venstre viser nodeværdien for den påtænkte node (eller pause). Nodeværdien kan ændres med disse taster:

0	=	2/1 node
1	=	1/1 node
2	=	1/2 node
4	=	1/4 node
8	=	1/8 node
6	=	1/16 node
	=	1/32 node
Punktum	=	Punkteret node
Komma	=	Punkteret par (fx ved kvartnoder således: 3/8 → 1/8 → 1/4 etc.)
3	=	Triol

En node indsættes nemmest med piletasterne Up eller Down, som også bruges til at hejse den indsatte node op eller ned til den ønskede placering. Skal noden flyttes med kromatiske skridt, bruges Alt+Up eller Alt+Down. Når noden er på plads, flytter man markørpilen til højre.

Hvis en node skal indføjes mellem allerede indtastede noder, bruges tasten N. (R hvis det er en pausenode). En markeret (blå) node kan forlænges/forkortes med Alt+Right/Left.

Toneart og taktangivelse

Faste fortegn. Startsidens står i C-dur dvs. uden faste fortegn. Faste fortegn sættes med Ctrl+Minus/Plus. Statuslinien viser den valgte toneart.

Modalitet. Der kan vælges mellem dur/dorisk/frygisk/lydisk/mixolydisk/mol. Vælg Score --> Modes --> Major/Dorian/Phrygian etc.

Taktart. Tæller og nævner indstilles hver for sig.

Ctrl+F7	=	Tæller mindskes
Ctrl+F8	=	Tæller øges
Alt+F7	=	Nævner mindskes
Alt+F8	=	Nævner øges

Optakt. Sæt markørpilen ved den første node efter optakten. Tast derefter Shift+F8, og taktstregene flyttes straks i overensstemmelse med den valgte optakt. Optaktens længde kan senere på ethvert tidspunkt ændres, hvis det ønskes. Det samme gælder taktangivelsen.

Frem og tilbage, op og ned

Tasterne Home, End, Right og Left fungerer omtrent som i et almindeligt tekstprogram. PgUp og PgDn bruges til at hoppe mellem de 4 stemmer i nodearket. Bemærk, at øverste nodelinie indeholder både sopran- og alt-stemmen og nederste nodelinie tenor- og bas-stemmen. Stemmerne kan adskilles med Ctrl+PgDn og samles med Ctrl+PgUp.

Titel, tempo og instrument

Titel. Har især betydning, når noderne skal udskrives i pdf-fil, idet én og samme linie kan rumme titel, undertitel og komponist.

Vælg Score --> Score Title (Alt+S, S) og rediger linien.

Skråstreg (\) adskiller titel fra undertitel, og to skråstreger (//) adskiller titel fra komponist.

Tempo. Har betydning ved afspilning af noderne via den freeware midiplayer, "NWPlayer" fra NoteWorthy Software Inc, som forudsættes installeret på PC'en.

Vælg Score --> Score Tempo (Alt+S, T) og sæt metronomværdien for 1/4 noder.

Instrument. Her vælges andet midi-instrument, hvis man ikke er tilfreds med "Acoustic Guitar".

Vælg Score --> Instrument (Alt+S, I) og prøv fx "Grand Piano".

Instrument kan også vælges separat for hvert enkelt spor, se Track menuen.

Afspille de skrevne noder

Afspilning kan ske med samme lydstyrke for alle spor eller med ét evt. to spor fremhævet.

I første tilfælde vælges Playback --> Default Volume:

- Space = Spil forudgående passage indtil markørpilen
- F2 = Spil resten af stykket (eller den markerede blok)
- Ctrl+F2 = Samme, men i slow motion
- Shift+F2 = Spil forudgående passage indtil markørpilen
- Shift+Ctrl+F2 = Samme men i slow motion

I andet tilfælde vælges Playback --> One or Two Track(s) Emphasized:

- F5 = Spil resten (eller markeret blok). Det aktuelle spor fremhæves.
- Ctrl+F5 = Samme, men i slow motion
- Shift+F5 = Spil forudgående passage. Det aktuelle spor fremhæves.
- Shift+Ctrl+F5 = Samme, men i slow motion
- Shift+Alt+F5 = Spil resten. Alt og Tenor fremhæves.
- Alt+F5 = Spil resten. Sopran og Bas fremhæves.

Den benyttede midiplayer lukker selv efter sig, men den kan også forinden afbrydes med Esc.

Afspil med forskellige grader af swing-effekt: Se Playback menuen (Alt+P)

Afspil med forskellige grader af fermat-effekt og staccato-effekt: Se Playback menuen (Alt+P)

Filer gemme og hente

- Ctrl+O = Åbn fil
- Ctrl+Alt+O = Importer midifil hentet fra www.salikon.dk
- Ctrl+S = Gem
- Alt+F, A = Gem filen som (nyt navn)
- Ctrl+Alt+S = Gem filen med backup (op til 100 backup filer!)
- Ctrl+N = Ny fil.

MidiEdit arbejder med et udvidet midiformat, som kan gemme informationer om fermater, taktstreger af forskellig art, harmonisk tydning (fx om en tone er gis eller as) og andet, som almindelige midifiler ikke kan registrere. Alligevel kan MidiEdit's midifiler uden problemer indlæses i alle gængse musiknotationprogrammer.

Til brug for viderebehandling i andre programmer er MidiEdit udstyret med en udvidet exportfunktion, således at en midifil om ønskeligt kan gemmes i to eller fire separate filer. MidiEdit kan læse mange fremmede midifiler, men ikke alle. Dertil er midifiler for forskellige. Men filer fra www.salikon.dk (Koralbogen 1954), som MidiEdit ikke umiddelbart kan håndtere, kan læses via en specialdesignet importfunktion: Importer med Ctrl+Alt+O . Udvid derefter det importerede single track spor med Alt+S, X . Lidt efterbehandling kan være nødvendig, især når en akkord med 3 toner skal omsættes til en akkord med 4 toner. MidiEdit giver sit bedste bud, men kan jo ikke vide med sikkerhed, hvilke to stemmer der skal have fælles akkordtone.

Tilføje og slette spor

MidiEdit er født til 4 spor, men kan håndtere indtil 10 spor:

- Alt+Ins = Duplikér det aktuelle spor (hvorved et nyt spor oprettes)
- Alt+Del = Slet det aktuelle spor
- Shift+Alt+Ins = Split ét spor i to (kan undertiden "redde" en importeret fil)
- Alt+S, X = Samme, men ét spor splittes i fire og tildeles standardlayout.

Lave pdf-filer til udprint

MidiEdit kan ikke selv printe ud, men benytter et avanceret freeware program – "LilyPond" – til at generere pdf-filer ud fra de script-filer, som MidiEdit er i stand til at lave. Det forudsættes derfor, at LilyPond programmet er installeret (og at MidiEdit kender LilyPond programmets placering på PC'en). Fremgangsmåden er den, at man benytter en af nedennævnte kommandoer, som sætter LilyPond til på få sekunder at danne en pdf-fil, klar til udprint.

- Shift+P = Create Standard Score Portrait
- Ctrl+P = Create Standard Score Landscape
- Ctrl+Shift+P = SATB Compressed (P)
- Ctrl+Alt+P = SATB Compressed (L)

"Standard Score" skifter automatisk layout i pdf-filen mellem "Piano Layout" og "Trio Layout", alt efter hvad der valgt som skærmvisning (Shift+F9). Disse fire skabeloner opererer alle med 4 midi spor svarende til firestemmig koralsats. (Nyt fra version 4.64: "Piano Layout" kan godt håndtere fem spor, idet det femte spor så tilføjes som orgelpedal-stemme). De to SATB skabeloner kan håndtere lyriktekst op til 4 linier med teksten anbragt mellem de to nodelinier.

Til kirkesangeren kan énstemmig melodisats laves ud fra samme fil som orgelnoden med:

- P = Create Melody Solo

Men MidiEdit kan håndtere op til 10 spor, og det er muligt at lave nodeark med alle mulige kombinationer af instrumenter og vokalstemmer – endog med transponerede nodelinier. Noderne til et transponerende instrument kan skrives ud i samme ark som fx orgelnoderne, og/eller de kan skrives for sig selv i en særskilt pdf-fil. Under "Create LilyPond PDF File" menuen findes en række forud definerede opsætninger. Dækker disse ikke behovet, da brug denne funktion: "Create Custom Score Sheet (Main + Include Files)"

Læs nærmere om de avancerede layout muligheder i appendix B.

Læs om brug af abc-formatet i appendix D

Se pdf-filen

F7 aktiverer visning af det netop dannede nodeark. (F8 aktiverer visning af et evt. supplerende nodeark, hvis der er brugt den avancerede layout funktion).

Er resultatet ikke OK, så luk pdf-vinduet, ret midi filens definitioner af marginer og fontstørrelse. Indsæt evt. et line break eller to. Lav ny pdf-fil med kørsel af LilyPond.

Egenskaber knyttet til den enkelte node

E	=	<u>Harmonisk omtydning</u> (Om en tone fx er As eller Gis).
W	=	<u>Ændrer node til pause eller omvendt</u>
Ctrl+ punktum	=	<u>Lige rytme eller punkteret rytme</u> Swaper mellem 2-2 / 3-1
Ctrl+M	=	<u>Splitter nodeværdien på to noder/akkorder</u>
Ctrl+Alt+M	=	Samme, men første node er overbundet til næste node
Ctrl+3	=	Splitter nodeværdien på tre <u>triol-noder</u>
Alt+M	=	Noden (akkorden) " <u>æder</u> " <u>den efterfølgende node/akkord/pause</u>
Alt+Right	=	<u>Nodeværdien bliver større</u> (gælder også for akkorder)
Alt+Left	=	<u>Nodeværdien bliver mindre</u> (gælder også for akkorder)
Alt+N, C	=	Forcéer <u>fortegn i parentes</u> (koden vises som 2 prikker)
Alt+N, R	=	Forcéer <u>fortegn uden parentes</u> (koden vises som 4 prikker)
A	=	Indsætter <u>accent</u> tegn over/under node
O	=	Indsætter <u>tenuto</u> tegn over/under node
J	=	Indsætter <u>staccato</u> tegn over/under node
I	=	Indsætter <u>vejrtræknings</u> tegn (fraseringskomma)
B	=	<u>Ingen bjælke</u> til næste 1/8 node (eller kortere)
U	=	Indsætter <u>musikalsk break (caesur)</u>
Z/ X	=	Indsætter begynd / slut mærke for <u>legato bindebue</u>
T	=	Indsæt tegn for <u>overbinding</u> til næste node
F	=	Indsætter <u>fermat</u> (vises i pdf-filen, og virker også i playback)
S	=	Ændrer <u>vertikal placering af pause</u> (også med effekt i pdf-filen)

- S = Ændrer horisontal placering af node (kun effekt på skærmen)
- Alt+N, G = Indsætter G-nøgle (senere end i starten af stykket)
- Alt+N, F = Indsætter F-nøgle (senere end i starten af stykket)
- Alt+O = Åbner en menu for triller, forslag og meget mere

Taktstreger, tvungne lineombrydninger og forskellige musiksymboler

- Alt+B, L = Indsætter extra taktstreg
- Alt+B, H = Skjuler ordinær taktstreg
- Alt+B, D = Indsætter dobbel taktstreg
- Alt+B, R = Indsætter repetition begynd
- Alt+B, E = Indsætter repetition slut
- Alt+B, B = Indsætter repetition slut-begynd
- Alt+B, B = Indsætter line break

- Ctrl+Alt+T = Indsætter ny taktangivelse (muligt indtil 8 gange)
- Ctrl+Alt+K = Indsætter ny toneart (muligt indtil 4 gange)

- Alt+Y, V = Indsætter voltelinie begynd
(Skal efterfølges af ny voltelinie eller voltelinie slut)
- Alt+Y, E = Indsætter voltelinie slut
- Alt+Y, S = Indsætter "Segno" tegn
- Alt+Y, C = Indsætter "Coda" tegn
- Alt+Y, R = Indsætter "Rehearsal" tegn
- Alt+Y, B = Indsætter "Bookmark" (vises ikke i udprint)

Disse kommandoer er knyttet til nodesystemet og ikke til enkelte noder. Noder kan derfor indsættes/slettes uden at forskyde allerede satte taktstreger, symboler eller tekstelementer.

I tidlige versioner af MidiEdit var taktstreger og lineombrydninger knyttet til noder. Gamle filer kan dog stadig håndteres uden problemer, og taktstreger kan stadig indsættes på den gamle måde, hvis det ønskes. Gammeldags repetitionstaktstreger bør dog kun bruges, hvis man ønsker at lade taktstregerne få virkning for playback funktionen. (De skal i så fald være placeret i sopransporet).

Dynamiksymboler

- Alt+D = Åbner en menu med en række symboler fra ppp til fff. Crescendo og decrescendo symbolerne skal afsluttes med "Finish Dynamic Change". Disse symboler er knyttet til selve nodesystemet og ikke til nogen node. De har ingen playback effekt, men gengives i pdf-filen.

Tekstsymboler

Alt+X	=	Åbner en menu, der giver adgang til at indsætte op til 8 brugerdefinerede tekstsymboler samt 6 prædefinerede udtryk. Tekstsymbolerne er knyttet til nodesystemet. Det samme symbol kan bruges flere gange. X-Y positionen kan justeres i ly-filen ved hjælp af MidiEdit_Tekst eller Frescobaldi programmet.
Alt+S, R	=	Fjern alle tekst elementer, dynamiksymboler, bogmærker og tilføjede taktstreger.
Alt+S	=	Score menuen indeholder punkter for en række funktioner for pdf-filen (overskrift linier, fodnote linie og meget mere)

Blokkfunktioner – kopiere og slette

MidiEdit kan behandle nodeblokke – både af noder valgt inden for et enkelt spor og noder valgt inden for samtlige spor.

Ctrl+A	=	Vælger alt fra første til sidste node
Ctrl+J	=	Vælger mellem et enkelt spor/alle spor
Ctrl+B	=	Sætter blokkens begyndelse
Ctrl+K	=	Sætter blokkens ende
Ctrl+H	=	Ophæver blokmarkering
Ctrl+Ins	=	Kopierer blok til MidiEdits <u>interne clipboard</u>
Shift+Ins	=	Indsætter blok fra MidiEdits <u>interne clipboard</u>
Shift+Del	=	Sletter den markerede blok

Kopiere fra en midifil til en anden. Midiedit kan kun åbne én fil ad gangen. Men en midifil kan indsættes i den aktuelle fil på to måder:

Ctrl+Alt+I	Indsætter filen i de eksisterende spor fra markørens position
Shift+Ctrl+Alt+I	Indsætter filen som nye spor efter de eksisterende spor

Det er en forudsætning, at der arbejdes med samme midi-opløsning i de to filer (dvs. samme horisontale zoomfaktor). Midi-opløsningen kan gøres større eller mindre med F3 og F4.

Blokkfunktioner – redigere

Når en blok er markeret, står følgende redigeringsfunktioner til rådighed:

Up/Down	=	Flytter alle markerede noder op/ned efter toneartens skalatrin
Alt+Up/Down	=	Flytter alle markerede noder op/ned i halvtoneskridt
Alt+PgUp/PgDn	=	Flytter alle markerede noder op/ned i oktavspring
Shift+Alt+V	=	Ændrer tonestyrken (nodernes "velocity")
Shift+Alt+H	=	Skjuler de markerede pauser, så de ikke vises i pdf-filen
Shift+Alt+U	=	Viser alligevel pauserne, så de kommer med i pdf-filen
Shift+Alt+R	=	Fjerner alle legatobuer i blok
Shift+Alt+W	=	Swapper noder/pause i blok
Shift+Ctrl+B	=	Gå til begyndelsen af blok
Shift+Ctrl+K	=	Gå til slut på blok

Vekslende taktart

Mange koraler kan ikke noteres rytmisk korrekt med fast taktart. Men i stedet for at indsætte ny taktart i måske hver anden takt bør man overveje at køre med en fast taktart og så ellers bruge funktionerne "Insert Line" og "Hide Ordinary Line" til at klare alle afvigelser fra de automatiske taktstreger. Taktnumrene bør skjules, hvilket sker med kommandoen Alt+V, B.

Alternativ kan man bruge "Cadenza Mode" (Alt+S,Z) og indsætte taktstreger manuelt.

Det kan blive nødvendigt at efterse pdf-filen for visningen af løse fortegn. Evt. manglende fortegn kan korrigeres med Alt+N, R, som forcerer visningen af fortegn i den pågældende node.

Akkordnoder

MidiEdit benytter som udgangspunkt 4 separate spor til en firestemmig koralsats. Men MidiEdit kan godt håndtere akkorder med flere toner inden for ét og samme spor. En akkordtone med samme nodeværdi indføjes med tasten C. Derved tilføjes en node i kvintafstand til den eksisterende node. Den ny node trækkes på plads på sædvanlig vis med piletasterne. Nodeværdien kan med virkning for alle akkordens noder ændres med Alt+Left/Right

Alt+O, A = Indsætter arpeggio-tegn for brudt akkord

Visning på skærm og i pdf-fil

Alt+V, V = Vis/skjul alle pauser på skærmen såvel som i udprint

Alt+V, R = Vis alle pauser centreret/ej centreret på skærm og i udprint

Alt+V, B = Vis/skjul alle taktnumre på skærm og i udprint

Alt+V, T = Vis/skjul alle taktangivelser (brugbart ved vekslende taktart)
Denne funktion bevirker også, at taktnumrene vises/skjules

Alt+V, C = Vis/skjul alle becifringer på skærm og i udprint

Alt+V, I = Vis/skjul tempoangivelse på skærm og i udprint

Tekst på nodearket

Salmetekst kan kopieres til nodearket i form af tekstblokke fordelt på 1 til 4 kolonner. Forudsætningen er, at man har salmeteksten på digital form, og at den befinder sig i PC'ens hukommelse. Den ønskede tekst skal med andre ord forinden være kopieret til Clipboard fra ens tekstprogram eller browser.

Vælg Ctrl+F6 og fastsæt antallet af kolonner (fra 1 til 4).

Teksten er nu indlæst og kan efterfølgende redigeres (Shift+Ctrl+F6). Når midi-filen gemmes, bliver salmeteksten gemt i selve midi-filen og behøver altså ikke hentes ind påny, næste gang nodearket skal printes ud. Med Ctrl+F6 kan den indlæste tekst udskiftes med en ny tekst fra clipboard, ligesom antallet af kolonner kan ændres med uændret eller ny tekst.

Lyriktekst mellem noderne - brug den integrerede teksteditor

Tre af de syv foruddefinerede LilyPond layouts samt "Custom Score Sheet" er forberedt for lyriktekst (indtil 4 linier) mellem nodelinierne. Teksten skal som før hentes ind via Clipboard, men også her gælder, at midi-filen er i stand til at bevare lyrikteksten til en anden god gang.

Vælg Alt+F6 og fastsæt antallet af lyriklinier. Udskift evt. teksten.

Herefter kan en pdf-fil bestilles, men i regelen skal teksten rettes til med orddelinger for at få fordelt stavelserne korrekt på de enkelte toner. Gør derfor dette, inden du går videre:

Vælg Shift+Alt+F6. Rediger lyrikteksten (i filen ###.txt).

Indsæt orddelinger (F12), gem teksten (Ctrl+S), luk tekstprogrammet (Esc) og lad MidiEdit bestille en pdf-fil. Efter et par sekunder kan resultatet ses (F7). Hvis teksten ikke står som ønsket, gør da dette:

Luk vinduet med pdf-filen. Ny pdf-fil kan nemlig ikke dannes, når den eksisterende er åben. Åbn derefter igen lyrikteksten (###.txt) med kommandoen Shift+Alt+F6, ret den til og gem den. Lad nu MidiEdit bestille en ny LilyPond-fil og dermed en ny pdf-fil. Processen kan gentages.

Princippet er, at rettelser i teksten sker med det integrerede teksteditor-program, mens musikalske rettelser og ændring af sideopsætning sker i MidiEdit selv. Se appendix A.

Harmonisk analyse og hurtig halvautomatisk harmonisering

Alt+H, E aktiverer en funktionsanalyse af koralsatsen samt giver adgang til en række harmoniseringsværktøjer. Se appendix E!

Learning by doing

De vigtigste funktioner skulle være nævnt i denne introduktion. Hvad der mangler at blive omtalt, fremgår vist nogenlunde dækkende af de enkelte menuer. Men ellers må man prøve sig frem og evt. sende en mail til mig, hvis der opstår et problem.

Man opdager hurtigt, at musen kun kan bruges til at klikke på menuerne. Selve arbejdet med MidiEdit foregår udelukkende ved brug af tastaturet. Derved mindskes risikoen for museskader.

NB Jeg anbefaler meget, at man bruge et løst tastatur med fornuftig placering af piletasterne!

MidiEdit er et simpelt, men lynhurtigt program, der er udviklet til at klare det meste af en landsbyorganists basale behov for at skrive noder.

MidiEdit_Text er et udvidelsesprogram til brug sammen med MidiEdit. Begge refererer til LilyPond freeware programmet. Dette samme gør også freeware programmet "Frescobaldi", som er et udmærket program til at redigere i ly-filerne, hvis man vil udforske/udnytte nogle af de muligheder i LilyPond syntaksen, som falder uden for MidiEdits begrænsninger. Se i øvrigt appendix A, B og C nedenfor.

Appendix A

MidiEdit kan håndtere tekst på to måder, nemlig som tekstblokke nederst på nodepapiret og som lyriklinier, dvs tekst, der stavelse for stavelse er knyttet til noder i et nodesystem. De to måder kan endda bruges samtidig i et og samme nodeark. Teknikken er i al sin enkelthed følgende:

Tekstblokke i kolonner

Når teksten er hentet ind via clipboard (Ctrl+F6), og antallet af kolonner er fastsat, gemmer MidiEdit teksten i en arbejdsfil kaldet \$\$\$.txt. Når pdf-filen skal laves, henter MidiEdit teksten fra \$\$\$.txt og fordeler den i det ønskede antal kolonner. MidiEdit går ud fra, at en tom linie adskiller det ene vers fra det næste. Også en linie, der blot består af tal, fungerer som skillelinie.

Fidusen med denne arbejdsfil er, at man kan redigere i teksten, hvis det er ønskeligt. Man har fx mulighed for at beskære teksten. Eller man kan indføje tomme linier for at ændre versenes placering i kolonnerne. Man kan også udvirke, at en afsluttende forfatterangivelse ikke opfattes som et nyt vers, dersom man tilføjer et par mellemrum til den tomme linie ovenover. Skal der redigeres i \$\$\$.txt åbner man filen i teksteditoren ved hjælp af Shift+Ctrl+F6.

Tekst som lyriklinier

Når teksten er hentet ind via clipboard (Alt+F6), og antallet af lyriklinier er fastsat, gemmer MidiEdit teksten i en arbejdsfil kaldet ###.txt. I denne fil er "forbudte" tegn såsom anførselstegn og simple tal skrællet fra. Når pdf-filen skal laves, henter MidiEdit teksten fra ###.txt og fordeler teksten i det ønskede antal lyriklinier (max 4).

I lyriklinierne skal der sandsynligvis indsættes orddelingskoder og evt. mellemrumskoder (hvis en stavelse skal dække flere noder end én). i Det sker på en af to måder:

1. Ved en homofon sats (dvs. hvor lyrikteksten følger sopranstemmen) åbner man arbejdsfilen ###.txt i teksteditoren. Brug genvejen Shift+Alt+F6. Orddel teksten (brug genvej F12 i teksteditoren). Når arbejdet med teksten er færdigt, gemmes med Ctrl+S, teksteditoren lukkes, og der bestilles en pdf-fil. Man skal bruge en opsætning, der indholder vokalstemmer. Er resultatet ikke OK, kan man – så længe midifilen stadig er åbnet i MidiEdit – hente ###.txt ind igen med teksteditoren og ordne manglende orddelinger. Man kan også fra MidiEdit ændre sideopsætningen (Alt+S, F og Alt+S, V) – det er især aktuelt, hvad angår top- og bundmargen. Også nodefontens størrelse kan ændres (fx fra 20 til 18 punkt).

2. Ved en polyfon sats (dvs. hvor de enkelte stemmers tekst er forskudt og måske afvigende) lader man ###.txt være og foretager i stedet orddelinger og tekstrettelser i LilyPond-filen. Brug F6 til at åbne ly-filen. Her kan teksten redigeres særskilt for hver enkelt stemme. Gem ly-filen (Ctrl+S) og følg anvisningen i nedenstående afsnit "Hvorledes rettes i LilyPond-filen".

Hvorledes rettes i LilyPond-filen?

Den integrerede teksteditor kan ikke blot bruges til at orddele lyriktekst, men også bruges til at indsætte visse koder i musikdelen, fx koden for at noder skal printes uden hals og fane ("messe-noder"). NB! Er der redigeret i ly-filen på denne måde, skal ny pdf-fil bestilles fra teksteditoren og ikke fra MidiEdit selv, da rettelserne i ly-filen jo næppe ønskes overskrevet.

I øvrigt kan man studere <http://lilypond.org/doc/v2.14/Documentation/notation/index.html> .

For nærmere udforskning af LilyPond syntaksen er freeware programmet Frescobaldi fremragende til at redigere i LilyPond-filer og prøvekøre dem. Se <http://www.frescobaldi.org>

Appendix B

MidiEdit indeholder en række indbyggede layout opsætninger. Dertil kommer muligheden for brugerstyret layout, således at man kan kombinere instrumenter og stemmegrupper efter ønske – og samtidig også udskrive enkeltstemmer i en særskilt pdf-fil!

Brugerstyret LilyPond layout

De brugerstyrede layout muligheder står til rådighed, når man vælger "Create Custom Score Sheet" (Shift+Ctrl+Alt+P). Det fleksible ved den brugerstyrede layout opnås ved, at MidiEdit i stedet for at danne en enkelt LilyPond fil danner hele tre filer, nemlig hovedfilen (`_M.ly`) og to inkluderede filer (`_I.ly`) og (`_MI.ly`).

Hovedfilen indeholder overordnet information såsom titel, komponist mv samt nodefontens størrelse og de fire marginer.

Den første include file (`_I.ly`) indeholder lyrikteksten (hvis der er nogen) samt noderne uden transponering og transponeret fra "C" til "B", fra "C" til "Es" og fra "C" til "F". Et og samme nodeark kan dermed indeholde både ikke-transponerede stemmer og transponerede, fx piano + trompet i C og trompet i Bb. Ofte vil man dog nok foretrække at udskrive den transponerede trompet stemme i et nodeark for sig selv. Det klarer LilyPond let og elegant. Hemmeligheden ligger i, at hovedfilen (`_M.ly`) indeholder to blokke med dette indhold:

```
\book
  \score {
    <<
      \customScoreOne
    >>
  \layout { }
}

                                og

\book
  \score {
    <<
      \customScoreTwo
    >>
  \layout { }
}
```

De to links `\customScoreOne` og `\customScoreTwo` henviser til `_MI.ly` filens definitioner i "customScoreOne" og "customScoreTwo". På disse steder kan man ændre opsætningen ved at fjerne/tilføje % tegn ved de enkelte links til de respektive instrumenter. Hvis der bare er ét enkelt aktivt link i `customScoreTwo` blokken, vil der blive lavet en selvstændig pdf-fil ud over den fil, der laves ud fra `customScoreOne` blokken.

I _MI.ly filen kan man rette i egenskaberne for de enkelte instrumenter. Først og fremmest kan man bestemme, hvilke midispor de enkelte stemmer skal referere til. En firestemmig klaversats refererer som udgangspunkt til sporene 1-4 (trackOne til trackFour). Hvis man nu vil reservere midispor 1 til en vokalsolo, skal definitionerne for "pianoFourVoicesPart" ændres, så de refererer til spor 2-5 (trackTwo til trackFive).

For at lette forståelsen af, hvordan LilyPond arbejder, og for at lette den praktiske anvendelse har jeg lavet nogle standard skabeloner, som man kan afprøve i forbindelse med Custom Score Sheet funktionen. Man kan rette i dem og eventuelt gemme dem under nyt navn. Det kan være praktisk at lade navnet begynde med !_ og slutte med _MI.ly. På den måde finder man let sine skabelonfiler blandt de øvrige LilyPond filer.

Man skal ikke være bange for at redigere i LilyPond filerne. Går noget galt, kan man til enhver tid lave et nyt sæt LilyPond filer ved at bruge "Custom Score Sheet" funktionen i MidiEdit.

Appendix C

Becifringer

MidiEdit kan håndtere akkorder til becifringsspil. Akkorderne håndteres i en særlig nodelinie, som oprettes med kommandoen: Alt+C, C. (Se menuen kaldet "Chord Names")

Dermed oprettes en stribe akkorder, som efterfølgende kan "hejses op og ned" med piletasterne og udstyres med suffixer (Ctrl+Up/Down), ligesom bastonen kan indstilles særskilt. Teknisk set er becifringerne knyttet til en række bagvedliggende pausenoder. Becifringernes nodeværdi kan forkortes og forlænges på samme måde som noders og pausers nodeværdi i en almindelig nodelinie. Fra og med version 4.80 gengives becifringer også ved playback!

Ved transponering af nodearket ændres becifringerne automatisk. Becifringer kan i øvrigt skjules (Alt+V, C), så de ikke printes ud. Linien kan også slettes, som enhver nodelinie kan slettes (Alt+Delete). Enkelte akkorder kan – både i playback og udprint – skjules/vises (H).

Overbinding af noder

Noder kan overbindes "manuelt" med bindebue, som indsættes/fjernes med kommandoen "T". På den måde er brugeren ikke bundet af MidiEdits automatiske overbindingsfunktion, men kan tilpasse notationen til almindelig praksis for rytmisk notation og ikke mindst give lifts og synkoper en fornuftig notation.

En 6/8 takt opfattes almindeligvis som 3+3. Som følge deraf gengiver MidiEdit en punkteret halvnode som to sammenbundne 3/8 noder – både på skærmen og i udprint. Med optionen "Alternative Beat Pattern" under "View" menuen (tast Alt+V, A) ophæves denne virkning, så en punkteret halvnode gengives som en punkteret halvnode. Ved taktangivelserne 4/2, 2/2, 4/4 og 12/8 kan man også på tilsvarende vis styre, om der skal være rytmisk underdeling eller ej.

Appendix D

Export i abc-formatet

I stedet for at benytte LilyPond til at lave pdf-filer, som kan printes ud, tilbyder MidiEdit en alternativ mulighed:

I File menuen findes under "Create ABC File" en undermenu til export i det interessante abcplus-format. MidiEdit laver en fil med efternavnet .abc og får herefter et freeware program "EasyABC" til at åbne abc-filen. EasyABC viser nu noderne på skærmen, kan redigere i koderne, printe noderne ud og også afspille dem.

ABC formatet kan ikke helt så meget som LilyPond, men koderne er enklere end LilyPond-koderne – det kan måske være en fordel ved polyfone kornoder med lyriktekst. Med EasyABC programmet kan man rette i koderne og se det umiddelbare resultat på skærmen, inden noden printes ud.

MidiEdit kan anbringe tekstblokke under noderne såvel som lyriklinier, som i første omgang knyttes til sopranstemmen. Men med EasyABC programmet kan man let kopiere lyriklinier til andre stemmer og ændre i dem. Læs iøvrigt den meget overskuelige manual til ABCPlus-sproget i filen "abcplus_en.pdf".

Jeg arbejder på at udvikle MidiEdits samspil med ABC formatet. Men prøv MidiEdit 4.80 sammen med EasyABC.

Appendix E

Halvautomatisk harmonisering

Vi forudsætter en melodi i sopran-sporet. Med Ctrl+Alt+E vælges "Enable/Disable" under menuen "Harmonize". Sæt nu markøren ved starten af sopran-sporet. Med kommandoen Ctrl+Alt+H udfærdiger MidiEdit et harmoniseringsforslag, som med nogle manuelle tilretninger ret hurtigt kan blive til en brugbar fire-stemmig koral-sats.

En typisk fremgangsmåde er, at man skridt for skridt tager stilling til den foreslåede harmoni. En dominant-harmoni kan måske med fordel udskiftes med en dominantparallel-harmoni eller måske bare en tonika. De 7 skalatrins grundharmonier + 3 mere kan vælges under menuen "Enter/Modify Chord". Når harmonierne er valgt, er det tid at se på melodiføringen i bassen. Med F10 kan en bastone flyttes en oktav op/ned, og med Ctrl+F10 kan der skiftes mellem bastone på 1. trin og 3. trin. Med F12 kan der skiftes mellem tæt og spredt beliggenhed. Flere muligheder fremgår af menuen.

Når basgangen er tilfredsstillende, er det tid at se på mellemstemmerne. Måske lønner det sig at lade alt og tenor bytte akkordtoner. Dette klares let og elegant med F11.

Oftentimes er en melodi modulerende (typisk med halvslutning i dominant-tonearten). Undervejs kan den aktuelle dominant-akkord (eller subdominant-akkord) omdefineres til at være tonika i en ny toneart (dur eller mol), hvilket udvirker, at harmonianalysen og akkordvalget fra dette sted i melodien tager udgangspunkt i den toneart, som er defineret med den nye tonika!

Den halvautomatiske harmoniseringsfunktion letter skrivearbejdet med at lave en fire-stemmig koral-sats, idet understemmerne umiddelbart udskrives med samme rytmiske struktur, som melodistemmen har. Man kan efter behov lave rytmiske forskydninger i understemmerne (synkoper, gennemgangstoner m.v.) idet det må gælde om at forene hensynet til harmonik med hensynet til understemmernes melodiføring. Undervejs fortæller MidiEdit, hvad det er for en akkord, man er i gang med, og der advares for prim-, kvint- og oktav-paralleller!

Brug flittigt mellemrumstasten for at høre de foregående par takter!

Når den halvautomatisk harmonisering påbegyndes, gemmes automatisk et "image" af nodearket i hukommelsen, således at udgangspunktet kan genskabes med Ctrl+Alt+Z, hvis harmoniseringsforsøget er blevet for vildt. Det oprindelige image kan om ønskes senere overskrives med et nyt image med Ctrl+Alt+X. Alternativt – ved større projekter – kan nodearket gemmes på harddisken med kommandoen Ctrl+Alt+S. Hermed gemmes filen som sædvanligt, samtidig med at den forrige version på harddisken får ændret filnavnet til et backup-filnavn (fortløbende nummereret).

Otterup, januar 2018

Georg Klinting

gklinting@gmail.com